

!דפדפן

ושננתם לבגיד ודברתם בם בשבת בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך:

פרשת השבוע למשפחה • ל' תשרי תשס"ח • 12 אוקטובר 2007

מושג השבוע: קשת

באמירה זו הוא קובע כי אין הכרח שההסבר המדעי וההסבר הסמלי יסתרו זה את זה אלא הם יכולים להתקיים זה לצד זה כמשלימים. ומכאן עוד טעם לשם קשת כמייצגת נאמנה של המוסדות החינוכיים שלנו: הרמב"ן מזכיר לנו שהגישה המדעית מודרנית והגישה הדתית מסורתית אינן שני הפכים אלא תפיסות שיכולות לחיות זו לצד זו כאשר שתיהן לגיטימיות ואף מעשירות ומפרנסות האחת את האחרת.

בן אצל

על תופעת הקשת כותב רמב"ן (רבי משה בן נחמן, מגדולי המפרשים של ימי הביניים, המאה ה-12): "ואנחנו - על כרחנו נאמין לדברי היוונים, שמלהט השמש באוויר הלח יהיה הקשת בתולדה, כי בכלי מים לפני השמש יראה כמראה הקשת... ולכן נפרש הכתוב: 'את קשתי נתתי בענן, והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ' - הקשת אשר נתתי בענן מיום הבריאה - תהיה מן היום והלאה לאות ברית ביני וביניכם..." (רמב"ן, בראשית ט' י"ב-י"ג)

פרשת נח (בראשית ו, ט' עד י"א, ל"ב)

הנושאים המרכזיים בפרשה

1. אלוקים מעניש את בני האדם על חטאיהם ומשמידם במבול. רק נח, בני ביתו ו"נציגים" של שאר בעלי החיים בעולם ניצלים מן המבול באמצעות התיבה שבונה נח. (בראשית ו', יג-כב): "ויאמר אלהים אל נח קח כל בשר בא לפני... עשה לך תבת עצי גפר... ואני הנני מביא מבול על הארץ לשחת כל בשר... ובאת אל התבה אתה אשתך ובניך ונשי בניך אתך. ומכל החי מכל בשר שנים מכל תביא אל התבה להחיות אתך זכר ונקבה יהיו".
2. נח ובני ביתו יוצאים מן התיבה ומתחילים בבנייתו של עולם חדש. בעולם זה, על פי הבטחת האל, לא יהיה עוד מבול.
3. סיפור מגדל בבל - עשרה דורות לאחר המבול, חוטאים בני האדם שוב (מהות החטא אינה ברורה וניתנו לכך הסברים רבים). הפעם העונש קל יותר: פרוק חבורת החוטאים על ידי פיזורם ברחבי תבל והפיכת שפתם המשותפת לאוסף של שפות.

להורים שלום

הסיפור על המבול ותיבת נח הוא אחד הסיפורים היותר פיקנטיים ומעוררי הדמיון שישנם בספר בראשית ובתורה כולה. תאורים נוספים על מבול שהביא כליה על העולם, מופיעים גם בסיפורי מיתולוגיה של תרבויות אחרות, כמו למשל בספר גילגמש, המשויך לתרבות השומרית.

סיפור המבול שימש במהלך השנים זירה מרכזית להתנצחות בין המאמינים בבריאת העולם על ידי אל אחד ובכונותו האבסולוטית של הטקסט המקראי (Creationists), לבין

האתאיסטים הכופרים בקיומו של האל, והסבורים, שהתורה היא ספר פולקלוריסטי שהעובדות המתוארות בו, אינן מגובות בדרך כלל בעובדות היסטוריה מדויקות או בממצאים ארכיאולוגיים.

על פי המסופר בפרשת נח, המבול שיוורד על העולם הישן מוחק אותו לגמרי ולאחר המבול נברא עולם חדש הפועל על פי חוקי טבע חדשים. רק נח ומשפחתו, בעלי החיים וצמחים שונים שורדים את המבול והם אלה (וצאצאיהם) ומה שמתפתח מהם) שבסופו של דבר יאכלסו את העולם החדש שלאחר המבול. החפץ הדומם היחידי ששרד את המבול הוא התיבה של נוח. זו על פי המסופר בפרשה, נחה לאחר נסיגת המים, לעולמים, באחת הפסגות של הרי (ברבים) האררט. על פי הסברה הרים אלה נמצאים בארמניה או טורקיה של ימינו.

רבים חיפשו (ועדיין מחפשים) את שרידי התיבה. המפורסם שבהם היה האסטרונוט ג'ון אירווינג מפקד אפולו 15, שגם הוא כקודמיו לא מצא להם זכר (עיינו למשל ב"מסע אחר" ינואר 2004). הבה ונתאר לעצמנו ששרידי התיבה היו כן נמצאים או שימצאו בעתיד. איזה חיזוק אידיאולוגי יתן המימצא לחסידי הבריאה האלוקית ולתזה הגורסת שהתורה היא טקסט היסטורי מדויק? מצד שני, כל זמן שלא נמצאו מימצאים ארכיאולוגיים או הוכחות מדעיות לכך שאכן היה מבול והיתה גם תיבה, ימשיכו ויטענו הספקנים/אתאיסטים שכלל לא היתה תיבה כזאת, וכל הסיפור הוא יותר פולקלור מאשר תאור אמיתי של המאורעות.

בין כך ובין כך, סביב סיפור המבול והתיבה מתעוררות שאלות רבות הנה כמה מהן: כיצד יכלה התיבה להכיל את

מחנכים ופסיכולוגים חתומים על פתרון
המלחמה בצדדים וחינוך ילדי ישראל
הגורמים: 052-6040404
11 כנסת אגרי:
www.gesher-mazkeret-batya.org.il

את קשתי נתתי בענן

"ויאמר אלוקים זאת אות-הברית אשר אני נותן ביני וביניכם... את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ... ונראתה הקשת בענן" (בראשית ט', י"ב-י"ד)

כבוד הוא לי לכתוב על פרשת השבוע הפעם; הפרשה בו מופיע ההסבר המקראי לתופעת הקשת בענן (שעל שמו נקראת קהילתנו במזכרת-בתיא, קהילת קשת-גשר).

פרשת נח מתחילה כהמשך לנכתב בסוף פרשת "בראשית"; שם מסופר על הירידה המוסרית ההדרגתית של האדם, הפורק עול ממלכות שמים. נחמה לייבוניץ חילקה זאת ל-4 שלבים:

שלב ראשון: חטאו של אדם; שלב שני: חטאו של קין-הרצח הראשון;

שלב שלישי: עווננו של למך-מבראשית ד' כ"ג: "...כי איש הרגתי לפצעי וילד לחבורתי, כי שבעתיים יוקם קין ולמך שבעים ושבע..." - דברי שירה שפורשו כהתרברבות, הסבר כיצד יצאו בני קין לתרבות רעה, עד התפארות ברצח; שלב רביעי: עוונם של 'בני-האלוקים' - שהוא כבר לא עוון של יחידים אלא של

מעמד שלם, בני שופטים ומנהיגים של מדינות ועמים (המכונים 'בני-האלוקים'). בני המעמדות העליונים משתלטים על המעמדות החלשות ואף לוקחים "להם נשים מכל אשר בחרו..." לא רק נכסים חומריים הפקר בעיניהם, אלא גופו ונפשו של אדם אחר מהווה טרף למי שידו חזקה. התורה מזכירה בסוף "בראשית" את החידושים החומריים, הטכנולוגיים, שחידשו קין ובניו, אך מביאה את שירת למך להוכיח שבמקביל לא הייתה מורגשת התקדמות מוסרית, אלא להיפך. לפי פרופ' קאסוטו בספרו "מאדם ועד נח": "החמס שורר ובמעשי החמס אותם דורות מתפארים; המידות המגוננות והשנואות בעיני ה' היו נחשבות למעלה בעיני בני-האדם. במצב כזה, לא היה אפשר ששופט כל הארץ, ה', לא יעשה משפט - כל ההישגים בתרבות שווים כלום בלי המידות הטובות בדרכי-המוסר..."

במצב זה מגיעים לפרשת נח ומבינים את זעם האלוקים,

את אכזבתו המרה מדרכם של צאצאיו של האדם הראשון, יציר כפיו "בצלמו ובדמותו" והחלטתו להביא את המבול, "מים על הארץ לשחת כל בשר אשר בו רוח חיים מתחת השמים, כל אשר בארץ יגוע" (בראשית ה', י"ז). אך בקרב בני-האדם היה "איש צדיק תמים בדורותיו" ולמזלנו "נח מצא חן בעיני ה'" (בראשית ו', ח-ט). לא נחזור ונפרט את סיפור התיבה והמבול; המים הרבים חוזרים שוב ושוב כמוטיב - אנו ממליצים בחום לכם ההורים לספר את סיפור המעשה לילדים, עם פירוט רב של כל "החי מכל בשר, שניים מכל... מהעוף למינהו ומן הבהמה למינה, מכל רמש האדמה... שניים מכל יבוא אליך להחיות". (בראשית ו', י"ט-כ').

לאחר שנאריך ונספר לילדים, ננסה לדמיין מהי ההרגשה של חיים בצפיפות, בתיבה סגורה לא רק עם ילדיך, אלא עם זוג מכל החיות והעופות שעל-פני האדמה. תוך כדי זה נדמיין את המבול ושכל מה שמחוץ לתיבה "נשחת", טובע ונעלם... וכך נבין בנקל מדוע היונה עם העלה של זית בפיה הפכה לסמל של השלום והשלווה לעולמי-עולמים.

בתום המבול, עם כל האופוריה של ההישרדות-נח, נשיו ובניו בונים מזבח

לה' וכך מחדשים את הקשר למלכות ה'. ה' מריח את ריח ניחוח עולת-המזבח ומהרהר לעצמו: "...ויאמר ה' אל-ליבו, לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם, כי יצר לב האדם רע מנעוריו..." (בראשית ח', כ"א) כאילו פתאום היתה לה' הארה על מבנהו הפסיכולוגי המורכב של האדם ולכן מחליט גם לברך את נח ובניו וגם להזהיר אותם עם ברכה וציוויים חדשים, ביניהם: "השופך דם האדם, באדם דמו יישפך, כי בצלם אלוקים עשה את האדם." (בראשית ט', ו') שוב כמו בסיפור קין והשתלשלות קורות צאצאיו - אזהרה חמורה כנגד רצח והדרדר המוסרי הבא בעקבותיו. ואז - כסמל להתחדשות הברית בין אלוקים לבין בני-האדם וכל החי על-פני האדמה; כסמל להבטחת ה': "...לא יהיה עוד מים למבול לשחת כל בשר" (בראשית ט', ט"ו) - הקשת בענן כמאמר ה': לזכור ברית-עולם.

ילן נשיר

אב לתלמיד בכתה ב' קשת, בייס בן גוריון

גם על דמיון באופן בו מוגדר החטא ובאופן ההתמודדות איתו. היהדות, לדוגמה, סבורה כי הרשע טבוע באדם מלידתו: "יצר לב האדם רע מנעוריו" (בראשית ח' כ"א), אך למרות זאת יש לו לאדם את מימד התבניות המאפשר לו למשול ברוע ולבחור אם לבצע או להימנע מביצוע החטא "הלא אם תיטיב שאת, ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ ואילך תשוקתו ואתה תמשול בו" (בראשית ד' ז'). הנצרות, לעומת זאת, סבורה כי הרשע הוא גורם חיצוני לאדם, הרשע מתעתע,

על התיקון

התרבות האנושית ניסתה מאז ומעולם ליצור מנגנונים אשר יסייעו לאדם להימנע ממה שכמעט בלתי אפשרי להימנע ממנו - הרוע והרשע הטבעיים בנו במידות שונות וגם להקל על רגשות האשם כדי שאפשר יהיה לבצע תהליך של הטהרות וזיכוך. בחינת המנגנונים הללו הקיימים בדתות המונותאיסטיות ובבודהיזם מצביע על הבדלים ניכרים אך

מן הרע אל הטוב. האדם הוא האחראי היחידי לתיקון הנפש באמצעות ההתבוננות הפנימית ואימון התודעה שלו עצמו. הבודהה הסביר זאת כך: אדם עושה רע בכוחות עצמו, ובעצמו מזהם את עצמו. אדם נמנע מלעשות רע בכוחות עצמו, ובעצמו מטהר את עצמו. זיהום וטוהר תלויים באדם עצמו.

נחזור ליהדות ואל "יום הכיפורים". שני נדבכים מרכזים מבטיחים ליהודי המאמין כפרה ומחילה וזיכוי בתשובה מלאה, שניהם משקפים סתתזה של מנגנוני ההיטהרות כפי שמופיעים בנצרות ובבודהיזם. אלא שביהדות האחד אינו שלם בלעדי השני. הנדבך הראשון מורכב מריטואלים נראים, מעשיים - צום ותפילה ממושכת בבית הכנסת. בדומה לשטר המחילה הנקנה בכסף, מבית מדרשה של הקתוליות, 'קונה' המאמין היהודי את גאולתו מאת האל, אך ממנו בלבד. היהדות תובעת ממאמיניה אתגר נוסף, קשה הרבה יותר מן הריטואל בעל המימד החגיגי והפשוט יחסית לביצוע. היא תובעת, בדומה לבודהיזם, התבוננות פנימית אל עבר התודעה, איתור הכשל, זיהויו עם ה'עצמי'. אך בניגוד לבודהיזם, אין די בכך. התיקון השלם תלוי בנכונותי כבן אנוש לבקש מחילה לא מאל עליון ונורא אך גם מוחל (תמיד!...) אלא מבן דמותי - הזולת.

לון כפן

אב לתלמידה בכיתה ב' קשת, בייס בן גוריון

ניסתר, בלתי מובן ומתגלם בדמותו של השטן (המלאך לויציפר). אליבא דה יהושע מנצרת ה'אהבה' היא הפיתרון האולטימטיבי עבור האנושות. הנצרות מדגישה במיוחד את האהבה לאויב "אהבו את אויבכם" (לוקס ו 35) מתוך ההנחה כי מימיה הרבים של האהבה יחנקו את אש הרוע. לכך יש להוסיף גם את האפשרות לרכוש מחילה בכסף (האינדולגנציות) מאת הכנסייה הקתולית ולעלות על מסלול החזרה בתשובה. האסלאם בדומה לנצרות תולה את מקור החטא בדמות השטן החיצוני לאדם ומזהיר כי אין לו לאדם היכולת להתגבר לבדו ובעצמו על נוכחותו התמידית של החטא אלא הוא תלוי באמונה באל - הוא הטוב המוחלט: "המאמינים! אל תלכו בדרכי השטן, כי הוא מצווה על ההולך בדרכיו לעשות את התועבה ואת האסור. לולא חסדי אללה ורחמיו עליכם לא היה אף אחד מכם נשאר זכאי, אולם אללה מזכה את מי שירצה והוא שומע ויודע" (סורת "בשורת האור"-20).

הדת הבודהיסטית לעומת זאת כלל אינה מכירה בקיומו של הרוע באדם. על פי הבודהיזם כל בני האדם מושלמים מטבעם אך אלו אשר אינם מודעים לשלמות הפנימית הזאת שוקעים באופני חשיבה שליליים המוצאים את ביטויים במילים ובמעשים מזיקים. הרוע אינו יותר מאשר ראייה לא נכונה של המציאות- טעות בשיפוט. מסיבה זו האמונה הבודהיסטית תובעת מן המאמין אקטיביות רבה במעבר

